

**Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
Irodalomtudományi Doktori Iskola**

Dobsai Gabriela:

**DUBRAVKA UGREŠIĆ PRÓZÁJA INTERKULTURÁLIS
KONTEXTUSBAN**

című

PhD értekezés tézisei

**Doktori iskola vezetője:
Prof. Dr. Müller Péter
egyetemi tanár**

**Témavezetők:
Prof. Dr. Thomka Beáta
Prof. Dr. Medve Zoltán**

Pécs, 2020.

Tartalom

A disszertáció elméleti kiindulópontja, célkitűzése

A disszertáció felépítése

Összegzés

Dr. Rudaš Jutka, egyetemi tanár opponensi véleménye

Dr. Ladányi István habil. egy. docens opponensi véleménye

Válasz az opponensi véleményekre

Szakmai önéletrajz

Publikációs jegyzék

A disszertáció elméleti kiindulópontja, célkitűzése

Doktori értekezésemben Dubravka Ugrešić, horvát író prózájával foglalkozom, elsősorban interkulturális kontextusban. Két olyan művét vizsgálom részletesebben, amelyek közrefogják populáris prózaírói tevékenységét: a *Štefica Cvek az élet sűrűjében* (*Štefica Cvek u raljama života*), és a *Banyatanya* (*Baba Jaga je snjela jaje*) című regényeit. Emellett a két mű tematikai szempontból is eltér a szerző többi, az emigráció traumájával foglalkozó (*Fájdalom minisztériuma/Ministarstvo boli, Feltétel nélküli kapituláció múzeuma/Muzej bezuvjetne predaje*) alkotásától, illetve esszéirodalmától. Az értekezést Ugrešić legújabb esszéregényének, a magyarul nem olvasható *Lisicának* (*Róka*) a vizsgálata zárja.

Mindhárom regényben előtérbe kerülnek az értelmiségi nők érvényesülési, illetve a „hétköznapi” nők mindennapi problémái, amelyeket Ugrešić egymással párhuzamosan mutat be, illetve az irodalmi kánon már kultikussá vált nőalakjainak pl. Anna Karenina vagy Emma Bovary, sorsával állít szembe. Ugrešić női narratívájának egyik legalapvetőbb jellemzője az ironia, illetve az önironia, nőalakjai jellemükben nem különböznek a klasszikus nagyregények női szereplőitől, azonban női identitásuk és az őket körülvevő kultúrával való azonosulásuk ábrázolásánál az író a paródia, a groteszk és a gúny elemeivel is él. Műveinek sokszínűségét és komplexitását a nosztalgia, az igazság keresése, a jellemzően patriarchális képviselő irodalmi kánonnal való elégedetlensége, annak kritikája és korunk külsőségekre épülő társadalmában való csalódottsága adja. Női szereplői ebben a férfiak uralta világban próbálnak érvényesülni, és önmagukra találni, miközben a társadalom által meghatározott női szerepek és kapcsolatok, ahelyett, hogy segítenék, inkább hátráltatják őket az előrejutásban.

Az értekezés nem az eddig számtalanszor megfogalmazott feminizmus vagy emigráns irodalom nézőpontjaiból közelít a regényekhez,¹ hanem azok női szereplőinek egymáshoz, a mitológiához és a mesékhez való viszonyát tekinti át, illetve azt állítja a vizsgálat középpontjába, hogy miért, milyen módon használja az író a mitológiai és a mesei elemeket, illetve hogy milyen szerepet kap a művekben az úgynevezett magas irodalom. Ugyanakkor az értekezés fontos részét képezi a kulturális és társadalmi hagyományok mítoszokkal és mesékkel való kapcsolata, valamint az is, hogy miként épülnek be Ugrešić műveibe, milyen módon mutatkoznak meg női szereplőinek karakterében és sorsában.

¹ Ugyanakkor egyik szempont sem zárható ki teljes mértékben.

Az értekezés tervezett célja, hogy bemutassa az általam választott művek elemzésével Dubravka Ugrešić műveiben a női irodalomnak, a nők helyének és szerepének, a női kapcsolatoknak az interkulturális jelentőségét, valamint, hogy átfogó képet adjon az író nő emigrációba vonulása előtti és utáni munkásságáról.

A disszertáció felépítése

Az értekezés első részében, amely az *Elméleti háttétér* címet viseli, az interkulturalizmus Jan Assmann-féle meghatározásával foglalkozom, valamint a mítosz, mese és irodalom kapcsolatának részleteibe nyújtok betekintést, majd a női archetípusok megjelenési formáit vizsgálom a mitológiában és a mesékben, illetve az irodalomban.

Az értekezés második részében kitérek az író nő tudományos munkásságára és érdeklődési területeire is, mert meglátásom szerint kizárólag azok tükrében érthetők és értelmezhetők teljességgel prózai műve. Ennek a kontextusnak különösen fontos eleme a jugoszláv háború elején őt ért alaptalan vádaskodás és annak következményei. Dubravka Ugrešić először irodalomtudósként, russzistaként és komparatistaként vált ismertté tudományos körökben, továbbá műfordítóként is tevékenykedett, főleg orosz nyelvről fordított.² Az író nő orosz irodalommal való kapcsolata meghatározó, áthatja teljes irodalmi munkásságát, melyben az orosz klasszikusok, a szláv mitológia és folklórkincs összefonódása és jelenléte intertextuális, stilisztikai és poétikai értelemben egyaránt nyilvánvaló. Az első igazi szépírói sikert a *Štefica Cvek az élet sűrűjében* című kisregény hozta meg számára. A regény a posztmodern irodalom jellemzőit mutatja, a volt Jugoszláviában az első olyan prózai művek egyike, amely a társadalmi nemmel foglalkozik. Választásom azért is esett erre a műre, mert bár Ugrešić sohasem tartotta magát a feminista ideák képviselőjének vagy előmozdítójának, női szereplői mégis a rájuk vonatkozó sztereotípiák ellen küzdenek.

Az író nő a horvát nacionalizmus erősödése és egyre nagyobb térhódítása miatt radikalizálódott, amely következtében a horvát közvélemény, illetve az állami média, négy másik, hasonlóan gondolkodó értelmiségi nővel együtt távozásra kényszerítette. Az emigráció által kiváltott személyes tragédia hatására, Ugrešić munkásságában és irodalmi

² Jelentős a *Pojmovnik ruske avangarde* szerkesztőjeként és Aleksandar Flaker segédszerkesztőjeként végzett munkája.

kifejezőmódjában is hatalmas változás következett be. Ugyanakkor éppen a rákényszerített emigráció hozta meg az író számára a világhírt és a lehetőséget arra, hogy prózája által továbbra is kifejezésre juttathassa a nacionalista idealizmussal kapcsolatos ellenérzéseit és a multikulturalizmusba vetett hitét. Ugrešić már évtizedek óta emigrációban él, és még mindig az anyanyelvén, szerb-horvátul ír. Ezért a mítoszok és a mesék, illetve a női kapcsolatok által megjelenő kulturális átfedések ellenére műveiben található olyan kulturális és társadalmi szituációk, illetve reáliák, amelyek nem ültethetők át más nyelvre, vagyis lefordíthatatlan szöveghelyek. Ettől függetlenül művei az interkulturális kontextusoknak és a magas irodalommal való párhuzamoknak, a meta- és intertextualitásnak köszönhetően értelmezhetők.

Az értekezés második része Ugrešić három regényének, a *Štefica Cvek az élet sűrűjében*, a *Banyatanya* és a *Lisica* című művek részletes elemzését foglalja magába. A *Štefica Cvek az élet sűrűjében* még a háború előtti, a jugoszláv kultúra és irodalomtudomány biztonságot nyújtó légkörében született, amelyet még nem hatott át az árulás és a csalódottság érzése, a *Banyatanyával* pedig visszatér a háború előtti ars poétikájához. Ez utóbbiban ismét a multikulturalizmus, az irodalom, a mitológia, illetve a folklór kapcsolata kerül előtérbe, a regényben ugyanakkor hangsúlyos szerepet kap a nők helyzete, szerepe az irodalomban, illetve a valóságban, valamint az író kitér a magas irodalom elhatárolódására is. A *Lisicában* Ugrešić „*A róka sok dolgot tud, a sün azonban csak egyet*” görög aforizmat használja művének kiindulási pontjaként, amellyel Isaiah Berlin az írókat két típusra osztotta. Az író tovább gondolja Berlin gondolatmenetét, a japán mitológia rókaszellemét használja vezetőként, hogy ismét visszatérhessen az orosz irodalom nagyjaihoz. A *Štefica Cvek az élet sűrűjében* és a *Banyatanyánál* is a legkézenfekvőbb olvasási mód a női irodalommal való kapcsolat, és bár a *Lisicában* elsőre nem tűnik fel a női narratíva jelentősége, a róka motívumával társítva annak fontos részét képezi.

Ugrešić műveiben a női narratíva, valamint a háttérben jelen levő női archetípusokhoz kapcsolódó mitológémák és mesei jellemzők kultúrák közötti kölcsönhatásokra engednek következtetni, amelyek a mai társadalmak nőket mellőző sztereotípiáiban nyilvánulnak meg. Ezért értekezésemben a női irodalmon, illetve feminista perspektíván túl tekintek és a női archetípusokat megszemélyesítő mitológémákon keresztül irodalomtudományi-kultúratudományi szempontból dolgozom fel a választott műveket.

Összegzés

Értekezésem célkitűzése Dubravka Ugrešić prózájának interkulturális kontextusának vizsgálta volt, szűkebben pedig a női irodalom, illetve a női társadalmi szerepek interkulturális jelentőségére fókuszáltam. Műveinek elemzése során elsősorban azokra az interkulturális attribútumokra figyeltem, melyeknek az eredete, valamint megjelenése Ugrešić női szereplőinek „otthonról” hozott, illetve tanult viselkedési normáinak önreflexiójaként a mitológiai és mesei archetípusokban valósul meg. Az értekezés Dubravka Ugrešić női szereplőinek interkulturális fejlődésének ívét vázolja fel az első hangsúlyosan női tematikával foglalkozó művétől kezdve a *Banyatanyán* keresztül a *Lisicáig*, illetve rövid áttekintés adok az író nő emigráció előtti és utáni munkásságáról.

A kutatást nehezítette az a tény, hogy bár Ugrešić munkásságát értékelik és számontartják mind a magyar, mind a horvát irodalomban, az író prózájával foglalkozó szakirodalom száma csekély, amelyek közül a dolgozat szempontjából csak néhány tekinthető relevánsnak. Ezen kívül nehézséget jelentett még, hogy az értékelhető és használható értekezések, tanulmányok két témára összpontosultak, az emigrációról szóló szövegek, valamint a feminista aspektus értelmezésére. Értekezésemben próbáltam új perspektívából közelítve a legkézenfekvőbb olvasási módon túlra tekinteni és az író női narratívájának azon attribútumait kiemelni, amelyek az interkulturális kontextus női identitás kérdéskörének válaszait implikálják. Az Ugrešić által megalkotott női karakterek tipikusan a mitológiából, mesékből és a szépirodalomból ismert női archetípusok megfelelői,³ azonban színre lépésük nem merül ki abban, hogy eljuttassák a társadalom által rájuk osztott szerepeket. Az író a jellemei köré épített történettel és az általuk képviselt kulturális értékekkel, ironiával és intertextualitással mélyíti a megjelenő női alakok személyiségét. Szereplőinek „otthonról” hozott, illetve tanult viselkedési normái prózájának multikulturális környezetében olyan kultúrák közötti kommunikációnak adnak lehetőséget, amelyek az egykori jugoszláv kultúra nosztalgikus megnyilvánulásaként értelmezhető. Bár az elemzett művek tematikailag nem a jugoszláv háborúval foglalkoznak, illetve nem Ugrešić politikai értelemben vett emigrációs irodalmához tartoznak, mégis érzékelhető rajtuk az interkulturális kontextus összetettségen túl is az író csalódottsága, nem csupán az új politikai rendben, hanem az új nemzeti perspektívájú irodalomban, illetve kultúrában is.

³ Gondolok itt Štefica Cvek-Hamupipőkére, a *Banyatanyában* megjelenő számtalan Baba Jaga változatra, illetve a *Lisicában* kiemelt szerepet betöltő Özvegyre, mint furfangos és csalafinta rókaszellemre.

Az elvégzett kutatómunka, valamint az értekezés megírása folyamán kénytelen voltam szembesülni azzal a ténnyel, hogy bár Dubravka Ugrešić műveiben a női irodalom, illetve a női szerepek és kapcsolatok interkulturális jelentőségének fontos szerep jut, az nem választható külön és nem határolható el az ugrešići prózában explicit módon jelenlévő emigrációs tapasztalattól, valamint az író személyét jellemző állandó oppozíciós magatartástól.

Dr. Rudaš Jutka, egyetemi tanár opponensi véleménye

Dobsai Gabriela *Dubravka Ugrešić prózája interkulturális kontextusban* című doktori értekezésének alapvető célkitűzése, hogy feltárja Dubravka Ugrešić horvát író két, illetve három művének – a magyarra is lefordított *Štefica Cvek az élet sűrűjében* (*Štefica Cvek u raljama života*) és a *Banyatanya* (*Baba Jaga je snjela jaje*), valamint a csak eredetiben olvasható *Lisica* című regényeknek – női narratíváját, pontosabban és nyomatékosabban a műveknek a háttérben jelen levő női archetípusokhoz kapcsolódó mitológiai és mesei jellemzőik kultúrák közötti kölcsönhatását. Ilyen értelemben értekezésében – a már számtalanszor megfogalmazott és értelmezett – feminista perspektíván túltekintve, a női archetípusokat megszemélyesítő mitológiai képeken keresztül irodalomtudományi-kultúrtudományi szempontból dolgozza fel az általa választott műveket. Az értekezése fontos részét képezi az a kapcsolatrendszer, intertextuális háló, mely szerint a kulturális és társadalmi hagyományokon alapuló mítoszok és mesék toposzai épülnek be a regények női szereplőinek karakterébe és sorsába. Tudniillik Ugrešić szövegvilágába erősen integrálódik az orosz irodalommal való kapcsolatrendszer, valamint a szláv mitológia és folklór, akár az intertextualitás szellemében, akár stílusukban vagy műfaji jellemzőként. Éppen ennek az ismétlődő elemnek a működésmódja és hatásmechanizmusa teremti meg műveinek sajátos értelmezői paradigma lehetőségét.

A tartalmilag két egységből álló első rész – *Elméleti háttér* címmel – az interkulturalizmus, a mítosz, mitológia, mese, női archetípusok, intertextualitás és ironiaelméletek bevonásával a teoretikus kereteket jelöli ki, így a művek kontextusba állításához tágabb irodalomelméleti és kultúrtörténeti háttérrel biztosít. A terjedelmesebb második rész alapvetően leíró, elemző jellegű, és lehetővé teszi az előző fejezetben körvonalazott kérdéskör konkrét példákon keresztül való, komparatív felmutatását. A disszertációt gazdag szakirodalom zárja. Dobsai Gabriela megállapítja, hogy Dubravka Ugrešić művei elemzésénél az interkulturalizmus fogalma alapvető fontossággal bír, ezért veszi alapul Jan Assmann azon elméletét, mely szerint a kultúra és a társadalmi múlt együttesen identitásépítő funkcióval rendelkezik. Számára ez azért fontos, mert szerinte Ugrešić regényeiben olyan elemi szinten van jelen az interkulturalitás, hogy ez nagyon erősen érződik »szereplőinek a jellemében, viselkedési mintájukban, illetve a karakterek mítoszokkal és a mesékkal való kultúráközi kapcsolatával, ezen túl pedig a női karakterek egymáshoz való kapcsolatával« (8.o.). Leszögezi, hogy az interkulturális kontextusok szempontrendszerére alapozott elemzés meghatározza az Ugrešić-

próza olvasatát; áttekinti az elméleti háttérrel és a megjelent szövegekkel kapcsolatos reflexiókat, hiszen számára a korábbi fejtegetések megfelelő alapul szolgálnak a tárgyalt művek értelmezéséhez. Ennek ellenére hiányosnak tartom e témában a szinte egy szerzőn és két oldalon alapuló tudományos fejtegetést, az áttekintés csupán az általánosságokon alapszik. Az értekezés első fejezetében a vizsgálódás alapját továbbá a mítosz, mitológia, mesevilág irodalomtudományi diskurzus megközelítése kapcsán igyekszik bemutatni a magyarul, illetve horvátul olvasott szakirodalom kapcsán, hiszen értekezése elemző részében, főleg a *Štefica Cvek az élet sűrűjében* című regényben ezeket a mesei mintákat és a mesék női szereplőit kategorizáló archetípusokat vizsgálja, ellentétpároként állítva szembe velük a nagy irodalmi klasszikusok nőalakjait. Itt is hiányos az elmélyültebb tudományos háttér, a felszínes áttekintés érződik erősen. Ami ugyancsak szembetűnő, hogy Dobsai Gabriela a horvát nyelvből vett idézeteket – végig a disszertációban – eredetiben hagyja, így mintegy feltételezi, hogy az olvasó jártas legyen a horvát nyelvben is, ezzel megfosztja a tágabb szakmát az értekezés megértésétől. Javasolom, hogy a horvát és az egy angol nyelvű idézet magyar változata – akár lábjegyzet formájában is – legyen benne a szövegben. Az elméleti részt a női archetípusok és a nők a mitológiában és a mesékben kontextusának problémaköre zárja, hiszen Dobsai Gabriela számára ez nyújt adekvát értelmezési lehetőséget Dubravka Ugrešić műveinek interpretálása során. Az elemző rész rendkívül kiterjedt anyagot vesz figyelembe, ezért lehetetlen egy kimerítő részletességgel tárgyalt diszkurzív elemzés létrehozása. A Dubravka Ugrešić a horvát posztmodern irodalom „hercegnője” című fejezet elsősorban ismertetés kíván lenni Ugrešić opuszát illetően hangsúlyozva, hogy a posztmodern irodalom mellett az internacionális, valamint a transznacionális irodalom teljes jogú képviselője ő, és hogy művészetének védjegyévé vált ironia, intertextualitás és multikulturalizmus az évek folyamán lassan olyan fogalmakkal bővült, mint az autobiográfia, globalizáció, posztkommunizmus, emigráció, jugónosztalgia, posztnacionalitás és transznacionalitás. Horvát szakirodalom és értelmezők alapján fejti ki Dobsai, hogy Ugrešić történetei hangsúlyosan autoreflexívek, és »a magas« irodalom kapcsolata a triviális irodalommal a posztmodern poétikával hozza kapcsolatba a könyveit. Kifejti, hogy az író »távolságtartó magatartása fokozza az autoreflexív ironia hatását, ebből következik, hogy a triviális irodalom minden esetben a magas irodalomhoz viszonyítva alárendelt pozícióban marad az adott műben, ugyanakkor ez az alárendeltség a magas irodalom a valóságtól való elkülönülését hivatott alátámasztani« (26.o.). Kétségtelen, hogy az értekezés e része szemlélteti az Ugrešić horvát szakirodalmának immár kanonikus jegyzékét, ezért egyes részeiben nagyon hiányos az önálló gondolatmenet kifejtése, az egyes alfejezetek között gyakoriak az átfedések és ismétlések. Pl. ez a gondolatmenet, hogy a posztmodern irodalom

szellemében írott műveit leginkább a magas és a triviális irodalom, valamint a fikció és a valóság közötti határok eltörlése jellemezte, rengetegszer előfordul. A dolgozat fejezete így kevésbé reflektált, csupán leíró, áttekintő összefoglalást nyújt. Az ugrešići diskurzus sajátosságainak áttekintését követően az értekezés nagy egysége a három regénynek, a *Štefica Cvek az élet sűrűjében*, a *Banyatanyának* és a *Lisicának* mitológiáját és mesevilágát elsősorban intertextuális hálóként értelmezi. Ebben a részben próbál mélyebb összefüggéseket feltárni az egyes elméleti háttér és a konkrét szöveginterpretáció kapcsán. Kifejti, hogy a »*Štefica Cvek az élet sűrűjében* az úgynevezett chiklit regények formai és tartalmi paródiája: egyrészt könnyed, szórakoztató olvasmány, amely ugyanakkor összetetten, posztmodern módon játszik az úgynevezett „női műfajok” konvencióival, a női lét kérdéseivel (52.)«. Továbbá, hogy a a közönséges és a magas irodalom egyazon művön belüli jelenléte nem feltétlenül oppozicionális természetű, ugyanis »Ugrešić az intertextualitás által varrja össze a kanonizált és populáris irodalom, valamint a női képes hetilapok egyes elemeit. Ezt a kulturális keveréket alkalmazva irányítja figyelmünket arra, hogy a populáris irodalom a huszadik század kultúrájában gyökerezik, amelynek fontos része a klasszikus irodalmi kánon is, így a szerelmes regényeket és a kevésbé értékelt női irodalmat – amelyek ugyan nem részei az irodalmi kánonnak, de fontos részét képezik a populáris irodalomnak – nem szabad semmibe venni, hiszen ezek számítanak a modern kor meséinek. (55.)« Rámutat, hogy a klasszikus művek apró, de szembeütő mintaként tűnnek fel a szövegben: például a *Bovaryné*-idézetek, miközben nehezebben fedezhető fel az Ugrešić-regény mesei elemeket felhasználó rétege. A Hamupipóke, a Hófehérke és a Csipkerózsika a meseirodalom olyan archetípusát képviselik, amely a serdülőkori, illetve az identitásváltozással kapcsolatos kérdésekre keresi a választ, s az intertextualitás különböző formáit használva szövi a történetbe a társadalom által tökéletesnek vélt női mesehősöket, ellenpéldaként állítja szembe Šteficával, ezzel is hangsúlyozva a regény főszereplőjének elkésztető helyzetét. A már meglévő Ugrešić-tanulmányok alapján Dobsai Gabriela kifejti, hogy »az intertextualitás szempontjából a női képes hetilapok és a szerelmes regények nagyobb szerepet kapnak Ugrešić regényében, mint a klasszikus „magas” irodalom. Ugrešić a *Štefica Cvek az élet sűrűjében* című művében az élet színes harsányságát és banalitását, valamint a magas kultúra komoly és igényes jellemzőit állítja szembe egymással, finom iróniával érzékeltetve azt a nézetét, miszerint a posztmodern irodalom jövőjét a transztextualitásban látja (74.o.)«

A *Banyatanyában* a délszláv és az orosz mitológia fogalmának jelentésrétegeivel foglalkozik, és »a Baba Jaga mitológájában, valamint a mesék poétikájában és strukturális felépítésén keresztül vezet be az olvasót a „érett egzisztencia” valóságába különböző nézőpontból

közelítve meg és mutatva be az idősebb korosztály lassú társadalmi és intellektuális marginalizálódását (76.o)«. Ugrešić Baba Jaga alakjának megalkotásakor a szláv mitológia és folklór boszorkányhoz kapcsolódó legjellemzőbb szimbólumaira, motívumaira és jellemzőire fókuszált, és ezt a regény horvát címe is érzékelteti, miközben a *Banyatanya* magyar fordítása ugyan nem fedi a horvát cím metaforikus jelentésének mélységét, azonban kapcsolódik a regény alaptörténetéhez és az öregedéssel kapcsolatos sztereotípiákhoz. Dobsai e fejezetet saját interpretációjával gazdagítja, számomra ez a dolgozat legjobban kimunkált része.

A *Lisica*, avagy ki is rejtőzhet a róka álarca mögött? című utolsó fejezet a *Lisica* című esszéregényben kimunkált róka szimbolikájával foglalkozik: »a rókával mint a ravaszság és a leleményesség megszemélyesítőjével (ez a nézet dominánsan az európai mitológiához és folklórhoz kapcsolódik), valamint a japán mitológiában jelen lévő rókával, a Kitsunéval, aki mint félisten van jelen, és a már említett ravaszság és leleményesség mellett a csábító szerepét is magára ölti (112.o.)«, noha a regény mélystruktúrája a kreatív írók természetrajzára és a nők helyzetére teszi a hangsúlyt.

A dolgozat témafelvetése mindenképp releváns, jelentőségét az egy kissé áttekintő-elemző jellege adja. Hiánypótló »interkulturális« értelemben, ugyanis a magyar kultúrát egy idegen szerzői opusszal gazdagítja tudományos szinten. A disszertáció szövege gondosan meg van szerkesztve, kidolgozott gondolatmenetet fejt ki, melynek során rendkívül kiterjedt anyagot vesz figyelembe. Kritikai észrevételeim ellenére úgy gondolom, Dobsai Gabriela igyekezett tiszteletre méltó doktori értekezést írni; disszertációja a PhD-értekezéseknél szem előtt tartandó kritériumokat teljesítő dolgozat.

A leírtak alapján kijelentem, hogy a disszertációt alkalmasnak tartom arra, hogy nyilvános vitára bocsássák. Dobsai Gabriela értekezését elfogadásra ajánlom.

Maribor, 2020. január 20.

Dr. Rudaš Jutka,
egyetemi tanár
Maribori Egyetem
Bölcsészettudományi Kar

Dr. Ladányi István habil. egy. docens opponensi véleménye

Dobsai Gabriella PhD-értekezése a címe szerint Dubravka Ugrešić horvát író prózáját vizsgálja az interkulturalitás elméleti keretei között, a bevezetés szerint három regényre koncentrál, a *Štefica Cvek u raljama života*, a *Baba Jaga je snjela jaje* és a *Lisica* címűekre, és a bennük érvényesülő mitológiai, mesei kulturális kódokat vizsgálja, saját megfogalmazása szerint „női szereplőinek egymáshoz, a mitológiához és mesékhez való viszonyát tekinti át, illetve azt állítja a vizsgálat középpontjába, hogy miért, milyen módon használja az író a mitológiai és a mesei elemeket, illetve hogy milyen szerepet kap a művekben az úgynevezett magas irodalom”. A dolgozatban ténylegesen a *Štefica Cvek u raljama života* és a *Baba Jaga je snjela jaje* című Ugrešić-regényekre helyeződik a legnagyobb hangsúly, közülük is különösen a *Baba Jaga...* regény kapcsán érvényesül leginkább a mitológiai és a mesei vonatkozások kutatása.

A *Bevezetés* nem végzi el kellő határozottsággal a kutatási téma és a fogalmak körülhatárolását. A cím és a *Bevezetés* közötti eltérés zavarát fokozza, hogy a dolgozat egész terjedelméhez képest mégiscsak igen jelentős mértékben foglalkozik az egész regényírói életművel, vagyis a *Bevezetés*ben kutatásra kijelölt művekhez képest aránylag nagy teret szentel azoknak a regényeknek is, amelyeket nem választott kutatása tárgyául.

Nem tisztázódik a *Bevezetés*ben a „magas irodalom” fogalma és bevonásának célja és módja a mitológiai és a mesei motivika, narratívák kutatásába, pedig ez nem magától értetődő annak fényében, hogy az író művei erősen dialogizálnak a „magas irodalom” és a „populáris kultúra” különválasztásának problémájával. Ezt a dolgozat kifejtő részei részben pótolják, illetve érthetővé teszik a szerző szempontjait. Félreérthető ebben a vonatkozásban a *Bevezetés*nek az a megfogalmazása is, amely a vizsgálatra kiemelt két művet elhatárolja az író populárisnak nevezett prózáirói tevékenységétől, amennyiben ez a két mű „közrefogja populáris prózáirói tevékenységét” (4. o.). Persze az egész szövegből végül rájöhet az olvasó, hogy itt a populáris kifejezés egyszerűen az író regényeinek a népszerűségére utal, de az ilyen publicisztikus fordulatok zavarba ejtők a tudományos szövegben. Nem tisztázott ezek után, hogy a következő tagmondatban a kutatás részének minősített *Lisica* milyen megfontolások alapján került be harmadikként a vizsgált korpuszba. Nem látszik kellően átgondoltnak a *Bevezetés* elhatárolódása azokról a korábbi olvasatoktól, amelyeknek a szempontjait aztán maga is érvényesíti: „Az értekezés nem az eddig számtalanszor megfogalmazott feminizmus vagy emigráns irodalom nézőpontjaiból közelít a regényekhez”. (4. o.)

Egészében érvényes a dolgozatra, hogy nem bánik gazdaságosan a szövegtérrel, a viszonylag rövid terjedelem ellenére nagyon sok az „ismeretterjesztő” jellegű közlés, illetve publicisztikus megközelítés. Különösen az értekezéssel kapcsolatban az elvárások szerint a témakijelölést, a kutatási szempontokat megfogalmazó *Bevezetés* mellőzi a szakmai megközelítést, és meglehetősen csapongó módon vezet be a kutatás témájába. Pl. „Az általam választott Ugrešić művek eltérnek a többi munkájától, a *Štefica Cvek az élet sűrűjében* még a háború előtti a Jugoszláv kultúra és irodalomtudomány biztonságot nyújtó légkörében született mű, amelyet még nem hatott át az árulás és a csalódottság érzése, a *Banyatanyával* azonban az író visszatér a háború előtti ars poétikájához.” A kutatás szakmai szempontjai csak az orosz mese- és mítoszkutatás vonatkozásában kerülnek szóba a populáris közéleti-publicisztikus témák mellett.

A dolgozat termékeny szempontjait hozza létre az interkulturalitásnak az az érvényesítése, amely „a szereplőinek a jellemében, viselkedési mintájukban, illetve a karakterek mítoszokkal és a mesékkel való kultúraközi kapcsolatával, ezen túl pedig a női karakterek egymáshoz való kapcsolatával, az anya és lánya közötti kulturális és társadalmi kapcsolat kommunikációjában” érvényesül. (8–9. o.) Regényelemzéseiben jó megfigyelő, gondolatmeneteibe korrekt és hasznos módon építi be a szakirodalmi előzményeket. A *Štefica Cvek*-olvasatban érvényesített, a kortárs populáris kultúrával számoló meseértelmezése különösen releváns, és további kutatásokat is lehetővé tenne. Ugyancsak érvényes és továbbfejleszhető eredményekre jut a Baba Jaga-regénynek a vonatkozó mesehőst értelmező megközelítésével. Itt például az író által létrehozott Baba Jaga-kép és az orosz és nemzetközi népmese-kutatás összevetése érdemes lenne további kutatásokra, és egyáltalán csupán ezzel az egy népmesehőssel és „rokonaival” a dolgozat kutatási szempontjaival is dialogizáló bőséges szakirodalom foglalkozik, amelyre releváns módon rányit ugyan a Marija Geiger Zeman—Zdenko Zeman-cikk bevonásával, de ez akár önálló kutatási témaként is megfontolandó. Ugyancsak maradtak lehetőségek a Baba Jaga-regényben jó érzékkel beazonosított gyógyító víz témakörben, pl. a népi kultúra fiatalító forrás, örök élet vize motivikája, másrészt a polgári fürdő-kultúrához kapcsolódó kulturális alakzatok további vizsgálatával.

A szövegtér nem gazdaságos használatának problémájához tartoznak a dolgozat arányai. A dolgozat viszonylag szűk szakirodalmi háttérrel tárgyalja a mítosz jelenségkörét és még kevesebbet a mese műfaját. A dolgozat céljait tekintve aránytalanul nagy teret szentel a „ríói boszorkányok” témakör irodalommal és irodalmi közélettel foglalkozók körében közismert publicisztikus részleteinek, de egyáltalán az író irodalmi életrajzának az ismertetése is a dolgozat terjedelméhez képest túl hosszú. A műelemzések a dolgozat leginkább

értékes részei, az itt megnyitott témák akár további kutatásokat is lehetővé tettek volna. A *Štefica Cvek...*-fejezet csak az utolsó három oldalán jut el a meseműfaj jelenlétének feltárásához. Ebben a problémakörben a műfajjal foglalkozó szakirodalom igénybevételével még további lehetőségek rejlenek. Ez a regény első olvasatban nem kínál mitológiai olvasatot, de az írónőnek a kortárs mitológiákra nyitott tág mitológiaértelmezése (Leksikon YU-mitologije) talán ezt a szempontot is aktivizálni tudta volna pl. a főhősnő sztereotip világának az érzékeltetésére.

Regénypoétikai szempontból rendkívül problematikus a „valóság és a fikció közti határ” megszüntetésének ötlete a *Forsiranje romana reke* regény kapcsán (32. o.), amely nem számol fikciós szintekkel, metalepszissel, a regényben színre vitt „valóság” fikcionált természetével.

A dolgozatban több zavaró helyesírási és gépelési hiba maradt (a jugoszláv melléknév nagy kezdőbetűs használata, ’vízhang’ ’visszhang’ helyett stb.).

Összefoglalva: A dolgozat szerzőjét széles körű tájékozottság jellemzi a kutatási tárgyul választott életműben és a vonatkozó szakirodalomban, releváns kutatási szempontokat hozott létre a mese- és a mítoszkutatás bevonásával az Ugrešić-életmű vizsgálatában. Ezeknek a szempontoknak a határozottabb érvényesítése és különösen a mesekutatásban tágabb szakirodalmi háttér bevonása jót tett volna az értekezésnek. A dolgozat felépítése logikus és áttekinthető, nyelve megfelel a szakmai követelményeknek, hivatkozásai szakszerűek és egyértelműen dokumentálják a kutatási folyamatot, így formai szempontból is eleget tesz a tudományos munka követelményeinek. Hiányosságaival együtt az értekezést dialógusképesnek látom, ezért nyilvános vitára bocsátását támogatom, és eredményes védést követően javaslom a PhD fokozat odaítélését.

Veszprém, 2020. január 24.

Dr. Ladányi István
habil. egy. docens

Válasz az opponensi véleményekre

Mielőtt megadnám a választ az opponensi véleményekre, szeretnék köszönetet mondani a tisztelt opponenseknek dr. Rudaš Jutka egyetemi tanárnak és dr. Ladányi István habilitált egyetemi docensnek. Köszönöm, hogy elvállalták a felkérést és időt nem sajnálva, fáradságot nem kímélve alapos és sokoldalú vizsgálat tárgyává tették az értekezésem, ezáltal lehetővé téve számomra, hogy annak tudományos minőségén javíthassak.

A bírálatban megfogalmazottak pontosan azokat a hiányosságokat emelik ki, amelyek megoldása, kipótlása számomra is problémát jelentett, azonban elegendő tapasztalat és megfelelő számú magyar nyelvű, továbbá releváns horvát nyelvű szakirodalmi forrás híján nem volt módom azok kiküszöbölésére, illetve ezek sokszor „szemellenzős” megközelítése meglehetősen megnehezítették kutatásomat.

Alapvetően csupán néhány olyan meghatározó szakirodalomra támaszkodhattam, amelyek elősegítették a dolgozat elméleti keretének megteremtését. A horvát szakirodalomban ezek Velid Đekić és Julijana Matanović tanulmányai, a magyar szakirodalomban pedig az itt jelenlévő Thomka Beáta professzor asszony, Medve Zoltán és Dr. Ladányi István tanár urak munkái voltak.

Elsőként Rudaš Jutka tanárnő azon észrevételére szeretnék válaszolni, amelyet az értekezésben a horvát nyelven hagyott idézetekkel kapcsolatban tett. Észrevételét teljes mértékben helyénvalónak érzem, amely szerint ezzel megfosztom a tágabb szakmát az értekezés megérésétől, azonban az, hogy az említett idézetek nem kerültek lefordításra a témavezetőim javaslatára és velük való egyetértésben történt, hiszen az utóbbi néhány évben több olyan doktori értekezés is benyújtásra és védelemre került, amelynek nyelve nem magyar volt, illetve idézetei nem kerültek lefordításra. Javaslatát azonban elfogadom és az értekezés közlésre szánt változatában már helyet kapnak a magyar nyelvre fordított idézetek, ezáltal lehetővé téve a hozzáférést a szélesebb közönség számára is.

Mindkét opponensi vélemény túlságosan hosszúnak, valamint az értekezés leíró és áttekintő összefoglalását nyújtó résznek ítéli a „*Dubravka Ugrešić a posztmodern irodalom hercegnője*” című fejezetet, amely az író tudományos és írói munkásságával foglalkozik. Az értekezés ezen fejezete azért sikeredett olyan hosszúra és áttekintőre, mert Ugrešić műveinek elemzése előtt mindenképpen fontosnak tartottam, egy olyan bevezető rész megírását, amely az

író pályáját nem ismerő olvasók számára is világossá teszi, milyen mértékben befolyásolja Ugrešić prózáját a russzistaként végzett munkája, az irodalom és a multimédia kapcsolata, valamint a szláv kultúra és mitológia. Kiegészítésként megjegyezném, hogy eredeti elképzelésem szerint lett volna egy olyan fejezet is, amely a *Štefica Cvek az életsűrűjében* filmes, illetve a *Banyatanya* színházi adaptációjával foglalkozott volna, azonban szakirodalom hiányában kénytelen voltam időlegesen elvetni ezt az ötletet. A „*Dubravka Ugrešić a posztmodern irodalom hercegnője*” című fejezetnek az egyik leghangsúlyosabb részét képezi a „*Rodila sam se u zemlji koja više ne postoji, u Jugoslaviji*” című alfejezet, amely a „ríói boszorkányok” ügyével foglalkozik, az író életének ebben a szakaszában átélt események, illetve traumák azok, amelyek emigrációba vonulása után leginkább eluralkodtak esszé és próza irodalmán, női szereplői életútjának pedig elemi részévé válik az író által átélt lelki megrázkódtatás. Ennek ellenére a horvát szakirodalom csak elvétve foglalkozik az író emigrációs irodalmával, az író által átélt trauma prózájára tett hatását pedig egyedül a szerb irodalomtudós Jasmina Lukić vizsgálta. A téma mellőzöttségét az is bizonyítja, hogy a fejezet megírásánál csak a korabeli újságcikkekre, és az esettel kapcsolatos interjúkra támaszkodhattam. A „*Dubravka Ugrešić a posztmodern irodalom hercegnője*” fejezettel ezt a hiányosságot szerettem volna egy rövid áttekintéssel áthidalni.

Az opponensek az értekezés *Bevezetés* részével kapcsolatos észrevételeit megértettem és köszönöm, hiányosságait mindenképpen orvosolni fogom.

Nagy öröm volt számomra, hogy Rudaš Jutka tanárnő és Ládányi István tanár úr is az értekezés *Patchwork és ponyva* című *Štefica Cvek az élet sűrűjében*, illetve a *Banyatanya avagy ismét a kezdeteknél*, a *Banyatanya*val foglalkozó fejezeteit értékelték a dolgozat legsikerültebb és legjelentősebb részeként. A dolgozatnak ez a két fejezete az, amely részletekbe menően foglalkozik Dubravka Ugrešić műveiben jelenlévő női irodalom, a nők helyének és szerepének, a női kapcsolatoknak az interkulturális jelentőségével. Nagyon sokat jelentett, Ládányi István tanár úr azon észrevétele és javaslata, amely szerint Ugrešić irodalmának mesei és mitológiai vonatkozása további kutatási lehetőségeket rejt, valamint, hogy a Baba Jaga alakjához kapcsolódó mitológémák, illetve mesei elemek kulturális jelentőségnek vizsgálatára ösztönöz. Az értekezésben ugyan nem volt lehetőségem kitérni ezekre mitológiai, népmesei és kulturális kapcsolatokra, hisz nem kapcsolódnak szorosan a dolgozat tematikájához, azonban a jövőben mindenképp szeretnék ezzel is foglalkozni.

Ládányi tanár úr azon észrevételével, mely szerint „Regénypoétikai szempontból rendkívül problematikus a „valóság és a fikció közti határ” megszüntetésének ötlete a

Forsiranje romana reke regény kapcsán (32. o.), amely nem számol fikciós szintekkel, metalepszissel, a regényben színre vitt „valóság” fikcionált természetével” egyetértek, sajnálom hogy nem tértem ki a bővebb értelmezésre, de úgy véltem, hogy a szóban forgó fejezet terjedelme ezt nem tette lehetővé, valamint mivel a dolgozat elsősorban nem szűken vett irodalomelméleti, hanem kultúratudományi megalapozottságú egy ilyen irányú elemzés szétfeszítette volna a dolgozat kereteit. Ugyanakkor ez valóban szükségessé válhat a későbbi, átdolgozott szövegben.

Válaszom végén pedig szeretném még egyszer megköszönni opponenseimnek értékes meglátásaikat és véleményüket. Külön köszönet illeti témavezetőmet, Thomka Beáta professzor asszonyt, amiatt hogy figyelmemet Dubravka Ugrešić műveire és munkásságára irányította, valamint, hogy magas szakértelemmel feltett kérdéseinek köszönhetően új gondolatokat ébresztett bennem. Hálásan köszönöm másik témavezetőmnek, Medve Zoltán tanár úrnak, hogy gyakran „csapongó” gondolataimat, helyes mederbe terelte és földközelen tartotta. Külön köszönetet érdemel türelméért és önzetlen segítőkészségéért prof. dr. Müller Péter tanár úr továbbá az Irodalomtudományi Doktori Iskola valamennyi oktatója és munkatársa.

Végezetül pedig köszönöm az eszéki Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéken dolgozó kollégáimnak a belém vetett bizalmat és támogató magatartásukat.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!

Dobsai Gabriela

doktorjelölt

PTE BTK

Irodalomtudományi Doktori Iskola

Laskó, 2020. 02. 03.

Szakmai önéletrajz

1. Tanulmányok:

- 2007–2010: Filozofski fakultet Osijek, Magyar nyelv és irodalom és történelem BA
[szakdolgozat: *Osijek za vrijeme Mađarske revolucije 1848. i 1849. godine/Eszék az 1848 és 1849 forradalom és szabadságharc idején*, témavezető: prof.dr. Balta Ivan]
- 2010–2013: Filozofski Fakultet Osijek, Magyar nyelv és irodalom és történelem MA
[szakdolgozat: *Amikor az ige a nép nyelvén szól – A reformáció kialakulása és terjedése Szlavóniában és a Drávaszögben*, témavezető: prof.dr. Lábadi Károly]

2. Végzettség:

- **Magyar nyelv és irodalom szakos bölcsész és történelem szakos tanár**

3. Nyelvtudás:

- horvát C2
- angol A2
- német A2

4. Szakmai gyakorlat és munkahely:

- *Josip Juraj Strossmayer Egyetem Bölcsészettudományi Kar*,
 - Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék tanársegéd (2013 októbere óta):
 - Az oktatott tárgyak:
 - Klasszikus magyar irodalom és kultúra
 - Modern magyar irodalom és kultúra
 - Horvátországi magyarok kultúrája
 - Magyarország történelme és kultúrája

- *Lingua Nyelviskola és Fordító Iroda*
 - Magyar nyelvtanfolyam vezetése (2011 októberétől 2013 áprilisáig)

5. Elismerés:

Az eszéki Josip Juraj Strossmayer Egyetem Bölcsészettudományi Kar a hallgatói kérdőív összesített eredményei által az „2017/2018-as tanév legjobb tanárainak egyike” elismerésében részesítette.

6. Szakmai konferenciárészvétel:

- *Amikor az ige a nép nyelvén szól - A reformáció kialakulása és terjedése Szlavóniában és a Drávaszögben, Adalékok a horvátországi magyarok nyelvéhez és kultúrájához, Nemzetközi konferencia, Eszék 2014. október 18.*
- *Sztárai Mihály irodalmi munkásságának hatása a Drávaszögben Tavaszi Szél Konferencia 2015, Nemzetközi doktorandusz konferencia, Eger, 2015. április 10–12.*
- *Intertextualitás Dubravka Ugrešić Štefica Cvek az élet sűrűjében című regényében, VIII. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus, Pécs, 2016. augusztus 23.*
- *Poetika bajke u noveli Dubravke Ugrešić Život je bajka Stoljeće Priča iz davnine Ivane Brlić-Mažuranić című Nemzetközi tudományos konferencia, Zágráb, 2016. október 12–15.*
- *Köztes „én“. Kun Árpád Boldog Észak című regényének identitás-kérdése AZ IDEGENSÉG DISKURZUSAI Idegen/Stráinul/Stranger című nemzetközi konferencia, (Sapientia EMTE) Csíkszereda 2017. április 21–22.*
- *Laskó a drávaszögi reformáció bölcsője, Protestáns nagyjaink Európában nemzetközi konferencia, Ráckeve, 2017. május 26.*
- *Reformáció a Drávaszögben, különös tekintettel Laskó városára, Nemzetközi tudományos konferencia, Siklós, 2017. szeptember 23.*
- *Recepcija hrvatskoga ženskog pisma u mađarskoj književnosti (Hrvatsko žensko pismo i mađarski književni kanon) Komparativna povijest hrvatske književnosti »KNJIŽEVNI KANON« XX. Nemzetközi tudományos konferencia, Split, 2017. szeptember 28–30.*

- *Recepcija književnog stvaralaštva Dubravke Ugrešić u Mađarskoj* Emisija i recepcija II. Komparativna povijest Hrvatske književnosti U povodu 80. obljetnice rođenja akademika prof. dr. Mirka Tomasovića Nemzetközi tudományos konferencia, Omiš, 2018. november 6–7.

7. Konferenciaszervezés:

- *Az anyanyelv megőrzésének lehetőségei a magyar nyelvterület peremén*, TERMINI Magyar Nyelvi Kutatóhálózat, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék Eszék, Glotta Nyelvi Intézet, Eszéki Josip Jurja Egyetem Bölcsészettudományi Kar (2016)
- *Reformacija u Europi i njezini odjeci: povodom 500. obljetnice lutherovih teza*, Eszéki Josip Jurja Egyetem Bölcsészettudományi Kar, Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje u Slavonskom Brodu Odjel za kulturologiju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Visoko evanđeosko teološko učilište u Osijeku, (2017)
- *Kommunikáció és nyelv 2.*, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék Eszék, Glotta Nyelvi Intézet, Eszéki Josip Jurja Egyetem Bölcsészettudományi Kar, TERMINI Magyar Nyelvi Kutatóhálózat, Zrínyi Eszéki Magyar Kultúrkör, (2018)
- *A nyelvföldrajztól a névföldrajzig*, Glotta Nyelvi Intézet, Eszéki Josip Jurja Egyetem Bölcsészettudományi Kar Történelem Tanszék, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék Eszék, Katedra opće i mađarske lingvistike Filozofskog fakulteta Sveučilišta Babeš–Bolya iz Cluj-Napocce, te Katedra mađarske lingvistike Sveučilišnog kampusa Savaria Filozofskog fakulteta Sveučilišta Eötvös Loránd (2018)
- *Kommunikáció és nyelv 3.*, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék Eszék, Glotta Nyelvi Intézet, Eszéki Josip Jurja Egyetem Bölcsészettudományi Kar, (2019)

8. Kötetszerkesztés:

- *Reformacija u Europi i njezini odjeci: povodom 500. obljetnice Lutherovih teza*, Filozofski fakultet u Osijeku, Eszék, 2019.
- *Baranya és Szlavónia nyelvi tájképe* II.kötet, (LEHOCKI-SAMARDŽIĆ Annával együtt) a könyv a Glotta Nyelvi Intézet gondozásában jelenik meg, jelenleg szerkesztés alatt.

9. Megjelenés előtti publikációk:

- „Poetika bajke u noveli Dubravke Ugrešić *Život je bajka*“, in: *Stoljeće Priče iz davnina (konferencia kötet)*
- „Recepcija književnog stvaralaštva Dubravke Ugrešić u Mađarskoj“, in: *Emisija i recepcija II. Komparativna povijest hrvatske književnosti.*
- „Laskó nyelvi tájképe” in: *Baranya és Szlavónia nyelvi tájképe I. kötet* – könyv fejezet, Glotta Nyelvi Intézet

10. Szervezeti tagság:

- Glotta Nyelvi Intézet (2015 óta)
- Petőfi Sándor Magyar Művelődési Egyesület – Laskó (2007 óta)
- Horvátországi Magyar Pedagógusok Fóruma (HMPF) – (2016 óta)

Publikációs jegyzék

könyv:

- „*KAROLINA od Pillerovog paromlinskog društva, Karoline, SLOBODE do Kraš grupe*”, társszerző: ŽIVAKOVIĆ-KERŽE, Zlata (magyar összefoglaló fordítása), Studio HS INternet, Osijek, 2017. ISBN: 9789537630997

tanulmány, esszé:

- „Mađarska revolucija 1848. godine”, in *Essehist*, Eszék, 2011/3, 39–42.
- „A reformáció hatása Szlavónia és a Drávaszög népeire” in: *Rovátkák*, Hun-Cro, Eszék, 2013/3, 66–110.
- „Amikor az ige a nép nyelvén szól - A reformáció kialakulása és terjedése Szlavóniában és a Drávaszögben”, in *Drávaszög és Szlavónia: Adalékok a horvátországi magyarok nyelvéhez és kultúrájához*, Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület, Pilisvörösvár, 2014, 53–61.
- „Sztárai Mihály irodalmi munkásságának hatása a Drávaszögben”, in *Tavaszi Szél 2015 (Konferencia kötet)*, (szerk. KERESZTES Gábor), Líceum Kiadó, Budapest, 2015, 65–72.
- „Opaske s ovoga svijeta: uz opaske dr. Abe Bagay za knjigu Dubravke Ugrešić *Baba Jaga je snijela jaje*“, társszerző: MEDVE Zoltán, in *XII. Međunarodni kroatistički znanstveni skup (konferencia kötet)*, (szerk. Blažetin Stjepan), Pécs, 2015, 428–436.
- „Köztes „én”. Kun Árpád *Boldog Észak* című regényének identitás-kérdése”, in: *Az idegenség diskurzusai (konferencia kötet)*, (szerk. LAJOS Katalin; TAPODI Zsuzsa), Státus Kiadó, Csíkszereda, 2017, 156–163.
- „Dubravka Ugrešić *Banyatanya/Baba Jaga snijela je jaje* című regényének szimbólumrendszere”, in *Selye János Egyetem Nemzetközi Doktorandusz Konferenciája (2016) – Tanulmánykötet* (szerk. NAGY Péter; BUGÁR Gergely; GÖRÖZDI Zsolt; KESERŰ József; LISZKA József; VAJDA Barnabás), Komárno, 2017, 174–183.

- „Intertextualitás Dubravka Ugrešić *Štefica Cvek az élet sűrűjében* című regényében”, in *Hungarológiai Közlemények*, Újvidék, 2017/3, 65–75.
- „Recepcija hrvatskog ženskog pisma u mađarskoj književnosti (hrvatsko žensko pismo i mađarski književni kanon)”, (MEDVE Zoltánnal társszerzésben), in: *Komparativna povijest hrvatske književnosti, Zbornik radova XX.*, (szerk. PAVLOVIĆ, Cvijeta; GLUNČIĆ-BUŽANČIĆ, Vinka; MEYER-FRAATZ, Andrea), Split-Zagreb, 2018, 322–329.
- „Magyar írónők a 20. század elején”, in: *Rovátkák*, Eszék, 2018/2, 65-81.